

Nr 132.

Av herr **Myrdal m. fl.**, om ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden.

I en denna dag väckt motion om rätt för vetenskapsmän i Norden att söka befattningar vid rikets universitet och högskolor på samma villkor, som nu blott svenska medborgare ha, ha vi påpekat, att en väsentlig begränsning och hämning för vår vetenskapliga kultur ligger i själva kulturområdets litenhet. Ibland kunna hela vetenskaper eller vetenskapsgreningar komma att vara mindre väl företrädda i vårt land. Stundom händer det därvid, att framgångsrik forskning och undervisning på dessa vetenskapsområden äger rum i våra nordiska grannländer. Lika ofta händer det tvärtom, att framstående arbete göres i Sverige på områden, som i grannländerna äro svagt eller alls icke företrädda. Med hänsyn till dessa kända förhållanden, som lätt kunna exemplifieras, vore det i högsta grad önskligt, om ett mera fast organiserat, målmedvetet och regelbundet samarbete kunde äga rum mellan universiteten och högskolorna i Nordens fem länder.

För den studerande ungdomen är det därtill i och för sig och allmänt av stor fostrande betydelse att få träda i närmare förbindelse med en kulturkrets något olika den svenska. Att ett livligare nordiskt akademiskt samarbete därtill skulle vara av ett synnerligt värde för den nordiska kulturgemenskapen, vilken med den nuvarande ideologiska och politiska utvecklingen i söder och öster blir å ena sidan allt naturligare och å andra sidan allt nödvändigare, behöver icke särskilt framhållas.

Vi äro väl förtrogna med det samarbete på den vetenskapliga forskningens och undervisningens område, som av mycket gammal, trots allt aldrig bruten, tradition och i överensstämmelse med vetenskapens internationella och därför överstatliga art och syfte upprätthålles mellan vetenskapliga institutioner i alla länder. Vi veta även väl, att detta samarbete är särskilt livligt de nordiska länderna emellan. Skulle det önskemål, som vi framburit i den ovan nämnda motionen, förverkligas, så att akademiska befattningar ställdes öppna för vetenskapsmän i hela Norden, oavsett om de hade medborgarskap i det ena landet eller det andra, så skulle naturligtvis därmed ökade förutsättningar även vara skapade för ett särskilt intensivt akademiskt samarbete i Norden. Detta samarbete bedrivs de enskilda forskarna och lärarna emellan och har på flera vetenskapsområden redan givits en viss form i gemensamma tidskrifter och föreningar.

Beträffande det akademiska samarbetet under förra seklet och fram till år 1935 vilja vi här endast hänvisa till den utförliga undersökning, som utförts av jur. och fil. kand. Gerhard Hafström och under titeln »Nordiskt

Akademiskt Samarbete» publicerats i Nordisk Tidskrift år 1935. Därefter har frågan dessbättre alltmera tilldragit sig de nordiska universitetsmännens och studenternas intresse. Sedan ett par år tillbaka finnas nämligen i samtliga de fem nordiska länderna särskilda i stort sett likartat sammansatta kommittéer för det nordiska akademiska samarbetet. Den svenska kommittén består av samtliga rektorer för rikets universitet och högskolor jämte representanter för Sveriges Förenade Studentkårer (ordförande är rektorn vid Stockholms högskola, professor Sven Tunberg). — Ordföranden i de danska, finländska, isländska och norska kommittéerna äro respektive professorerna Vinding-Kruse (Köpenhamn), K. R. Brotherus (Helsingfors), Niels P. Dungal (Reykjavik) och D. A. Seip (Oslo); de tre sistnämnda rektorer för respektive länders statsuniversitet.

Den svenska kommittén har bland annat inriktat sig på att främja det nordiska föreläsarutbytet. För detta ändamål tillerkändes kommittén av Kungl. Maj:t den 9 juli 1937 för budgetåret 1937/1938 ett belopp av 3,000 kronor. I innevarande års budget har Kungl. Maj:t för nämnda ändamål äskat ett anslag av 5,000 kronor. Det må i detta sammanhang nämnas, att det danska undervisningsministeriet har för avsikt att till »Finanslovens 3. behandling for Finansåret 1938/39» föreslå ett anslag på 10,500 kronor för att främja den danska kommitténs arbete, främst beträffande s. k. professorsutväxling och studieresor för de studerande.

Den svenska kommittén har utöver det ovan i korthet omtalade arbetet för föreläsarutbyte sökt främja nordiska studieresor, arbetat för »skandinavisering» av befintliga stipendier, förberett utgivandet av en handbok i de nordiska ländernas statskunskap m. m. I samråd med de danska och norska kommittéerna ha vidare bildats en av ledande nordiska filologer sammansatt permanent språkkommitté, med uppgift att följa olika frågor i den skandinaviska språkutvecklingen.

På grund av enskilt initiativ har sålunda redan en del kunnat uträttas för att åstadkomma en livligare akademisk kontakt i Norden. Det finnes förvisso ingen anledning att underskatta detta entusiastiska frivilliga arbete. Vi vilja ändock föreslå ett statligt svenskt initiativ, vilket då givetvis bör, i den mån så befinnes lämpligt, anknyta till de enskilda initiativ, som här verka. Utan statlig medverkan lär nämligen det utredningsarbete, som erfordras, icke bli av så genomgripande natur och ske så snabbt, som önskligt vore.

Vid en dylik undersökning av förutsättningarna för ett vidgat nordiskt akademiskt samarbete, synas bland annat följande spörsmål böra tagas upp till övervägande:

1. Ur både forskningens och undervisningens synpunkt vore det önskligt, att ett organiserat lärarutbyte för ej alltför kort tid (förlagsvis en termin eller ett läsår) kunde åvägbringas. De extrakostnader för — utom resor m. m. — höjda levnadskostnader vid ombyte av bostad, som bleve erforderliga, torde böra betraktas som väl använda pengar. En förutsättning för att examinationen skulle kunna upprätthållas vore naturligtvis, att utlänning kunde

förordnas att upprätthålla akademisk befattning. Då utbyte av lärare icke lämpligen kan ske — t. ex. emedan läroämnet icke är företrätt vid ett svenskt lärosäte — borde anslag ges till förordnande såsom lärare på viss kortare tid åt framstående nordisk forskare. Ett genomförande av nu framställt förslag skulle på ett lyckligt sätt komplettera det ovan nämnda utbytet av nordiska vetenskapsmän som allenast föreläsare, för vilket ändamål Kungl. Maj:t äskat anslag redan vid detta års riksdag.

2. I allmänhet får man emellertid tänka sig att flytta studenterna i stället för lärarna. Sådan studievistelse i annat nordiskt land än det egna borde i högre grad främjas genom resestipendier, billigare järnvägsresor m. m.

3. En ännu svårare fråga är naturligtvis, i vad mån en större likformighet i examensordningen skulle kunna åstadkommas, så att examen i annat nordiskt land kunde förklaras likvärdig med svensk såsom kompetensgrund. För närvarande företer examensstrukturen stora olikheter sins emellan. Dessa olikheter äro blott i mindre grad betingade av annat än skiljaktig tradition. Ett undantag bildar i viss mån de juridiska examina; juridiken är fortfarande mer än önskvärt är en nationellt begränsad vetenskap. I övrigt ha vi den uppfattningen, att utrymme bör finnas för en viss nordisk standardisering av de akademiska examensstatuterna. Om denna företoges så, att man sökte behålla och förena det bästa i de olika examensstrukturerna, bleve en dylik standardisering en examensreform i alla de fem länderna. Kan en dylik standardisering genomföras, vore givetvis den breda vägen öppnad för en nordisk examensgiltighet; då kunde näppeligen en stark internordisk strömning av studenter från det ena lärosätet till det andra länge låta vänta på sig.

Vägen till ett sådant tillstånd är naturligtvis lång. Vi vilja likväl ifrågasätta, huruvida icke kraven på rätt att disputeras för doktorsgrad och kraven på godkänd doktorsavhandling äro så lika eller i varje fall lätt kunna göras så lika, att den dansk, finländare, islänning, norrman eller svensk, som uppfyllt ett lands fordringar att få framlägga avhandling, borde få rätt att disputera vid vilket lärosäte i Norden han själv väljer — på samma sätt som nu svensk licentiat kan, under vissa villkor, få disputeras var han önskar i Sverige — och förvärva doktorat med nordisk giltighet. En sådan nordisk giltighet ifråga om den högsta vetenskapliga examen eller graden skulle redan den i mycket hög grad främja ett internordiskt samarbete i den vetenskapliga undervisningen och forskningen.

Vi vilja slutligen framhålla, att, därest man överhuvudtaget är inriktad på syftet av ett vidgat nordiskt akademiskt samarbete, bör man icke härefter vidtaga någon större förändring av vårt akademiska examensväsen utan att noggrant ha studerat grannländernas förhållanden och utan att ha önskemålet på en större likformighet till riktmärke. I och för sig borde väl ett nordiskt samgående ifråga om examensordningen vid våra vetenskapliga läroanstalter till och med vara naturligare än i civillagstiftningen, där vi dock hunnit så mycket längre.

En reform av den vetenskapliga utbildningen och forskningen efter dessa linjer måste givetvis noggrant förberedas. Den förutsätter vidare ett deltagande i utredningsarbetet av representanter för den lärda världen i samtliga de fem nordiska länderna. Av naturliga skäl äro sådana förhandlingar tungrodda, i synnerhet i början. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida icke syftet bäst tjänades av att vi här i Sverige toge upp frågan till förberedande studium. På grundval av den därigenom ernådda orienteringen i problemet kunde inbjudan göras till gemensamma internordiska förhandlingar, vilka äro så mycket mer av nöden, som även på detta område måste råda reciprocitet mellan de nordiska länderna.

På grund av vad här anförts tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t på därför lämpliga vägar skyndsamt ville bringa till utredning frågan om medlen att uppnå ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden.

Stockholm den 23 januari 1938.

Gunnar Myrdal.

Rickard Lindström.

Bertil Ohlin.

Georg Andrén.
